

мозаїка не переноситься попелицями, трипсами або цикадками, а поширюється в соку рослин. Вірус передається інструментами та через руки робітників при контакті, де є пошкодження механічним шляхом або комахами. Під час вегетації вірус передається сисними шкідниками, а також в теплицях руками робітників під час догляду за рослинами. Методів лікування вірусів на рослинах немає. Для профілактики потрібно вирощувати стійкі сорти та обприскувати рослин біопрепаратами.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук А. Ф., Копитко П. Г., Грицаєнко З. М. Біологічні та агроекологічні основи підвищення продуктивності сільськогосподарських культур. Збірник наукових праць УДАУ. Біологічні науки та проблеми рослинництва. Умань. 2003. С. 5–14.
2. ДСТУ 8402:2015. Продукти перероблення фруктів та овочів. Рефрактометричний метод визначання вмісту розчинних сухих речовин. Київ: УкрНДНЦ, 2017. III, 16 с.
3. Концепції Державної цільової програми розвитку овочівництва на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 1333-р. / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2020-r#Text> (дата звернення: 14.10.2023).
4. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 2 серпня 2019 р. № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18#Text> (дата звернення: 6.11.2023).
5. Український агросектор в комі. Що показав аналіз останніх даних Держстату. URL: <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/06/27/701605/> (дата звернення: 7.11.2023).
6. Хвороби солодкого і гострого перцю – опис, фото і лікування. URL: <https://agrocit.ua/uk/hvoroby-ovochevuh-kultur/khvorobi-solodkogo-gostrogo-percyu-opis-foto-i-kuvannya/> (дата звернення: 6.11.2023).

*Федченко Андрій*

*Трач Олена*

*Науковий керівник – доц. Гуменю Галина*

#### ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ ЕКОЦИД

Наявність міжнародних угод з охорони навколишнього природного середовища є надзвичайно важливим елементом та одним із найдієвіших механізмів у питаннях співпраці держав і міжнародних організацій щодо недопущення нанесення шкоди природі та здоров'ю людини. А тому цілком обґрунтованим є існування такого різноманіття міжнародних договорів у сфері охорони довкілля. Це передусім: Всесвітня Хартія природи 1982 р., Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку 1992 р., Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція, 1998 р.), Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку 2002 р., а також ряд інших досить знакових для цього питання документів. Увага до питань екологічних забруднень є досить виправданою, адже внаслідок життєдіяльності, виробничих процесів, війн людська цивілізація руйнує екологічну безпеку планети, інтенсивно забруднює та погіршує якість навколишнього природного середовища, завдаючи тим самим незворотної шкоди та наближаючи нас до екологічної катастрофи. Такі дії в міжнародному

праві визначаються як «екоцид», що в свою чергу є частково криміналізованим діянням, як у рамках міжнародного кримінального права, так і в національному праві багатьох країн світу.

Сам термін «екоцид» походить з грецької та латинської мов, так, «oikos» означає будинок, а «caedo» – знести або вбити. Свого поширення термін «екоцид» набув у 1970-х рр. після Конференції ООН з проблем навколишнього середовища у 1972 р., у зв'язку з розглядом щодо руйнування навколишнього природного середовища внаслідок бомбардувань, застосування гербіцидів, масштабних будівництв у природних зонах. Саме там уперше і був застосований цей термін. Наступною спробою стала міжнародна криміналізація цього злочину в Римському статуті міжнародного кримінального суду в 2002 р., проте в ньому він закріплюється не окремим складом, а в контексті військових злочинів і збройних конфліктів, або ж злочинів проти людяності, що передбачає руйнування природного середовища шляхом вчинення масових атак проти населення того чи іншого регіону [4]. Зокрема, пропонується внести зміни до преамбули Римського статуту міжнародного кримінального суду, зазначивши, що навколишньому природному середовищу щодня загрожує серйозне руйнування та погіршення його стану, що, як наслідок, створює загрозу для людства та світу в цілому, а також доповнити ст. 5 «Злочини, що підпадають під юрисдикцію суду» і «Злочин екоциду» та додати до міжнародно-правового акта ст. 8, що закріплює його склад. Відповідно до запропонованої ст. 8 «екоцид» визначається як «незаконні або необгрунтовані дії, вчинені з усвідомленням, що існує суттєва ймовірність спричинення такими діями серйозної та масштабної або довготривалої шкоди навколишньому середовищу» [5].

Для визначення наведених термінів колегія фахівців наводить тлумачення кожної завданої шкоди, зокрема: «Необгрунтована» означає необережне нехтування збитками, які були б явно надмірними щодо очікуваних соціальних та економічних вигод; «Серйозна» означає шкоду, яка передбачає серйозні несприятливі зміни, порушення або шкоду будь-якому елементу навколишнього середовища, включаючи серйозний вплив на життя людей або природні, культурні чи економічні ресурси; «Масштабна» означає шкоду, яка поширюється за межі обмеженої географічної території, перетинає державні кордони, впливає на цілі екосистеми чи певні види, велику кількість людей; «Довготривала» означає шкоду, яка є незворотною або не може бути відшкодована шляхом природного відновлення протягом розумного часу; «Навколишнє середовище» означає Землю, її біосферу, кріосферу, літосферу, гідросферу та атмосферу, а також космічний простір [5]. Хоча термін екоцид виник лише у ХХ ст., історії відомі випадки екоциду набагато раніше.

Наприклад, у Стародавньому Римі під час воїн, дуже часто існував факт отруєння води германськими воїнами задля загибелі ворожої армії. Аналізуючи це, необхідно зазначити, що екоцид як був, так і є одним із головних наслідків війн. Саме під час Першої світової війни німецькі війська вперше біля міста Іпр у Бельгії застосували хімічну зброю масового ураження, в якій містився хлор, що є небезпечним для довкілля. Під час Другої світової війни також

відомі випадки екоциду. Одним з них став вивіз чорнозему з території України на територію Німеччини, що в подальшому вплинуло на родючість ґрунтів в Україні [2]. Історія знає багато випадків екоциду, але вперше про міжнародно-правову відповідальність зайшла мова лише під час В'єтнамської війни. Причиною цього став масштаб екологічних злочинів, вчинених США в цій війні. Армією США були проведені масштабні хімічні атаки з метою ураження навколишнього середовища В'єтнаму, які потім назвали «тактика випаленої землі». Дослідивши правове регулювання на міжнародно-правовому рівні, можна стверджувати, що термін «екоцид» досі не набув вживаності, не знайшов свого правового закріплення. Однак є низка країн, серед яких Україна, які визнали екоцид кримінально караним діянням та встановили юридичну відповідальність за його вчинення. Питання охорони довкілля є одним з елементів національної безпеки, адже будь-які її локальні порушення з часом можуть завдати необоротних наслідків та масштабних руйнувань цілій країні, навіть вийти за її межі. Відповідно, у національному законодавстві України, а саме ст. 441 розд. XX Кримінального кодексу, що передбачає кримінальні правопорушення проти миру, безпеки, людства та міжнародного правопорядку, імплементовано злочин «екоциду» та визначено характеристику кожного елементу складу вказаного протиправного діяння. Під поняттям «екоцид» слід розуміти «масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу» [1]. З 24 лютого 2022 року Росія вчинила близько 190 кримінальних злочинів проти українського довкілля 14 з яких вже класифікували, як екоцид [3].

#### ЛІТЕРАТУРА

1. КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. (Дата звернення 10.11.2023р.)
2. Лановенко О. СЛОВНИК - ДОВІДНИК З ЕКОЛОГІЇ [Електронний ресурс] / О. Лановенко, О. Остапішина // Херсонський державний університет с.38-39. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://archive.org/details/dovidnyk2013/mode/2up?view=theater>. (Дата звернення 10.11.2023р.)
3. Михайлов Д. Росія вчинила в Україні 190 кримінальних злочинів проти довкілля, 14 з них кваліфіковані як екоцид — Офіс генпрокурора [Електронний ресурс] / Дмитро Михайлов // СУСПІЛЬНЕ НОВИНИ. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/513071-rosia-vcinila-v-ukraini-190-kriminalnih-zlociniv-proti-dovkilla-14-z-nih-kvalifikovani-ak-ekocid-ofis-genprokurora/>. (Дата звернення 10.11.2023р.)
4. Jack Marley. Ecocide: why establishing a new international crime would be a step towards interspecies justice. URL: <https://theconversation.com/ecocide-why-establishing-a-new-international-crime-would-be-a-step-towards-interspecies-justice-162059> (дата звернення: 14.05.2022).
5. STOP ECOCIDE FOUNDATION [Електронний ресурс] // COMMENTARY AND CORE TEXT. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://static1.squarespace.com/static/5ca2608ab914493c64ef1f6d/t/60d1e6e604fae2201d03407f/1624368879048/SE+Foundation+Commentary+and+core+text+rev+6.pdf>. (Дата звернення 10.11.2023р.).